

**USMONLI IMPERIYASI: QUDRATLI DAVLATNING ULUG'VORLIGI
VA TANAZZULI**

Mirsoliyeva Durdonaxon

O'zbekiston davlat san'at institutining

Qo'g'irchoq teatr aktyorligi

4-bosqich talabasi.

Usmonli imperiyasi, shuningdek, Usmonli Turkiya nomi bilan ham tanilgan, insoniyat tarixidagi eng nufuzli va uzoq umr ko'rgan imperiyalardan biri bo'lgan. XIII asrda Usmon I tomonidan asos solingan, u deyarli olti asr davomida mavjud bo'lib, muhim hududlarni qamrab olgan va Sharqiy va Janubiy Evropa, yaqin Sharq va Shimoliy Afrikaning siyosati, madaniyati va diniga katta ta'sir ko'rsatgan. Ushbu maqolada biz Usmonli imperiyasining tarixi va rivojlanishidagi muhim daqiqalarni, shuningdek, uning pasayishini ko'rib chiqamiz.

Usmonli imperiyasi: kelib chiqishi va dastlabki yillari

1299 yilda Usmon I tomonidan tashkil etilgan Usmonli imperiyasi Anadoluda (hozirgi Turkiya) kichik davlat sifatida o'z faoliyatini boshladi. Usmon harbiy rahbar edi va uning armiyasi fathlar va qo'shni knyazliklar bilan vassal munosabatlar orqali o'z hududlarini tezda kengaytirdi. Imperiyaning dastlabki tarixidagi muhim nuqta 1326 yilda Usmonli davlatining birinchi poytaxti bo'lgan Bursa shahrini egallab olish edi.

Gullash va zabt etish davri

Keyingi asrlarda Usmonli imperiyasi Bolqon yarim oroli, Suriya, Misr va Shimoliy Afrikadagi hududlarni bosib olib, kengayishini davom ettirdi. 1453 yilda Sulton Mehmed II boshchiligida Usmonli imperiyasi Konstantinopolni (hozirgi Istanbul) egallab oldi, bu Vizantiya imperiyasining tugashini va bir qator strategik muhim hududlar ustidan Usmonli hokimiyatining o'rnatilishini belgiladi.

Buyuk ishlar hukmdorlari: sultonlar va padishaxlar

Usmonli imperiyasi sultonlar va padishalar tomonidan boshqarilgan. Eng mashhur sultonlardan biri XVI asrda hukmronlik qilgan va imperiya egaliklarini maksimal darajada kengaytirgan Buyuk Sulaymon I edi. Uning hukmronligi ostida imperiya o'z kuchi va ta'sirining eng yuqori cho'qqisiga chiqdi va o'z davrining global super kuchiga aylandi.

Usmonli madaniyati va Islom

Usmonli imperiyasi ko'p millatli va ko'p madaniyatli imperiya bo'lib, Islomning tarqalishida muhim rol o'ynagan. Imperiya hududida ajoyib soborlar va masjidlar qurilgan va bu davrning san'ati va me'morchiligi jahon madaniyatiga ta'riflab bo'lmaydigan ta'sir ko'rsatgan.

Buzilish va qulash

Biroq, ko'plab jahon imperiyalari singari, Usmonli imperiyasi ham o'z tarixida tanazzul va ichki mojarolarga duch keldi. XVII va XVIII asrlarda imperiya o'z g'alabalari va ta'sirini yo'qotishni boshladi, uning tuzilishi esa eskirib qoldi. Britaniya imperiyasi va Rossiya imperiyasi kabi Evropa imperiyalarining tashqi bosimi ham parchalanish jarayonini kuchaytirdi.

Birinchi jahon urushi va qulashi

Usmonli imperiyasi birinchi jahon urushida Markaziy kuchlar tomonida rol o'ynagan. Mag'lubiyatdan so'ng imperiya qo'shinlari mag'lubiyatga uchradi va imperiya Anatóliyadan tashqaridagi so'nggi hududlarini yo'qotdi. Bu davr arman genotsidi va mahalliy xalqlarga nisbatan boshqa zo'ravonlik bilan ham ajralib turadi.

Turkiya Respublikasining Tashkil Etilishi

1923 yilda Mustafó Kamol Otaturk Usmonli imperiyasining tugashini belgilab, Turkiya Respublikasi tashkil etilganligini e'lon qildi. Yangi respublika sekulyarizatsiya, ko'pxotinlilikni taqiqlash va Arab alifbosini joriy etishni o'z ichiga olgan bir qator islohotlarni amalga oshirdi.

Meros va ta'sir

Usmonli imperiyasi tarix va madaniyatda boy meros qoldirdi. Uning ta'sirini arxitektura, oshpazlik, musiqa va turk va yaqin Sharq madaniyatining boshqa jihatlarida topish mumkin. Bundan tashqari, sobiq imperiya hududidagi ko'plab zamonaviy davlatlar hali ham uning ta'sirini his qilishmoqda.

Usmonli imperiyasi uzoq umr ko'rgan va qudratli davlat bo'lib, dunyo tarixida ta'riflab bo'lmaydigan iz qoldirgan. Uning tarixi buyuklik va tanazzul davrlarini o'z ichiga oladi, ammo uning merosi zamonaviy dunyoda yashab, insoniyat tarixi va madaniyatining boyligi va xilma-xilligini eslatib turadi.

Foydalanilgan web sahifalar

1. Ziyouz.com
2. Vikipediya.uz
3. Yoir.com